

Kainuun kansalaisvaikuttamisen ohjelma 2006-2012

**Kainuun maakuntavaltuusto
12.6.2006**

Sisällys

Esipuhe	3
1. Johdanto	4
Miksi kansalaisvaikuttamisen ohjelma - taustaa ohjelman laatimiselle	4
2. Osallistuminen, osallisuus ja kansalaisvaikuttaminen	4
Osallistuminen ja osallisuus.....	4
Kansalaisvaikuttaminen.....	5
Osallisuus ja osallistuminen laeissa	5
3. Kansalaisvaikuttamisen kanavat	6
Suora kansalaisvaikuttaminen	6
Edustuksellinen vaikuttaminen.....	6
Osallisuus ja vaikuttaminen Kainuussa	7
4. Kansalaisvaikuttamisen ohjelma, sen tavoitteet ja kehittämistoimet Kainuussa - toimenpideoio	8
Kansalaisryhmille yhteiset tavoitteet	8
Yhteiset kehittämistoimenpiteet	10
Erikoiset tavoitteet ja kehittämistoimenpiteet kansalaisryhmittäin.....	11
Lapset ja nuoret.....	11
Työikäiset työssäkäyvät	12
Työikäiset työttömät.....	13
Vammaiset	14
Monikulttuuriset	14
Ikääntyvät	15
Kansalaisjärjestöt	15
5. Tavoitteiden saavuttamisen mittaaminen, seuranta ja kehittämistoimien vaikutusten arviointi	16
Lähteet	17
Liitteet	18
Valmisteluryhmän kokoonpano:	19
Kuntalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen lainsäädännöllinen perusta	20

Esipuhe

Kainuun hallintokokeilun (343/2003) yhtenä tarkoituksena on hankkia kokemuksia kansalaisten osallistumiseen. Itsehallinnon vahvistamisen vaikutuksia kansalaisten osallistumiseen seurataan ja arvioidaan osana hallintokokeilun seurantaa. Laki Kainuun hallintokokeilusta on ollut lähtökohtana kansalaisvaikuttamisen ohjelman valmistelutyölle. Lisäksi maakuntavaltuutettu Sanni Väisänen on tehnyt asiasta valtuustoaloitteen.

Kainuun kansalaisvaikuttamisohjelman 2006-2012 valmistelutyön pani liikkeelle tehty valtuustoaloite. Aloitteen mukaan kansalaisvaikuttamisen ja osallistumisen kehittämisen koetaan Kainuussa jääneen liian vähälle huomiolle. Valtuustoaloitteen pohjalta maakuntahallitus nimesi kansalaisvaikuttamisen ohjelman 23-jäsenisen valmistelutyöryhmän (ryhmän kokoonpano, liite 1). Ryhmään kuului edustajia maakuntavaltuustosta, -hallituksesta ja lautakunnista. Kansalaisten edustus toteutui kansalaisjärjestöjen välityksellä. Valmisteluryhmän puheenjohtajina toimivat maakuntavaltuuston pj Timo Korhonen ja maakuntavaltuutettu Sanni Väisänen. Ohjelman kokoamisesta on vastannut valmisteluryhmän sihteeri, suunnittelija Paula Karppinen.

Valmistelussa koottiin tietoa yhteisesti sovittujen teemojen näkökulmasta. Teemat olivat aktiivinen kansalaisuus ja siihen kasvaminen, suunnitteluun ja päätöksentekoon osallistuminen, palvelujen järjestäjän, kehittäjien ja palvelujen käyttäjien välinen vuoropuhelu, osallistuminen sekä kansalaisjärjestöjen rooli maakunnassa. Teemoja on työstetty kansalaisryhmittäin: lapset ja nuoret, työikäiset (työssä olevat ja työstä poissa olevat), vammaiset, ikääntyvät ja monikulttuuriset. Kansalaisvaikuttamista on tarkasteltu myös kansalaisten tasa-arvon (sukupuolen, maantieteellisen sijainnin ja toimintakyvyn) edistämisen näkökulmasta.

Kansalaisryhmittäisessä tarkastelussa valmisteluryhmä on kerännyt kainuulaisten näkemyksiä vaikuttamiseen ja tiedonkulkuun liittyvistä haasteista, työstänyt tavoitteita ja pohtinut kansalaisten kanssa osallistumisen ja vaikuttamisen kehittämistä. Valmisteluun on osallistunut noin 200 eri-ikäistä kainuulaista.

Kansalaisvaikuttamisen kehittämisen päämääränä on edistää uuden toimintakulttuurin luomista Kainuun maakuntaan. Hyvä tiedonkulku, avoin vuorovaikutus sekä kansalaisten tasavertainen kohtelu lisäävät asukkaiden luottamusta hallintoon. Tämä antaa kainuulaisille mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa mahdollisimman laajasti maakunnan palvelujen kehittämiseen ja maakunnan tulevaisuuden suuntaamiseen. Kainuussa on mahdollista omaksua vaikuttamisen kulttuuri, jossa asioihin on mahdollista tarttua jo niiden valmisteluvaiheessa. Tuloksena kansalaisten aktiivisesta osallistumisesta ja onnistuneesta vuorovaikutuksesta ja yhteistyöstä julkishallinnon kanssa on mahdollisimman hyvät julkiset palvelut ja niitä käyttävät tyytyväiset asukkaat.

Kansalaisvaikuttamisen ohjelma on toimenpideohjelma. Sen toteuttaminen ei ole kertaluonteinen asia. Ohjelman laatiminen, tavoitteiden ja kehittämistoimien määrittely ja niiden käytäntöön vieminen on prosessi, joka etenee toimijoiden omissa toimissa sekä toimijoiden keskinäisenä yhteistyönä.

Kansalaisvaikuttamisen ohjelmasta tiedotetaan maakunnan tiedotuskäytäntöjen mukaisesti. Viestintä ja vuorovaikutus ovat ohjelmaan sisään kirjoitettuina kehittämistoimien muodossa.

1. Johdanto

Miksi kansalaisvaikuttamisen ohjelma - taustaa ohjelman laatimiseksi

Maakuntahallinnon suunnittelussa ja toiminnassa on järjestetty tiedotustilaisuuksia, palvelujen käyttäjien kuulemistilaisuuksia ja palautteenantomahdollisuuksia. Siitä huolimatta kansalaiset ja kansalaisjärjestöt ovat kokeneet, että heidän asiantuntemuksensa on suurelta osin jäänyt hyödyntämättä. Maakunnan suunnitteluun kuuluvan maakuntakaavaluonnoksen nähtävillä olo tai osallistuminen maakunnan strategiatyöhön eivät ole kiinnostaneet yksityisiä maakuntalaisia odotetulla tavalla.

Julkisuudessa on huolta aiheuttanut erityisesti äänestysaktiivisuuden alhaisuus Kainuun kaikissa vaaleissa. Vuoden 2004 ensimmäisissä maakuntavaaleissa äänestysaktiivisuus ei ollut toivotunlainen. Äänestysprosentti oli 55,3. Osa äänestyslipuista (4 %) hylättiin epäonnistuneen lipuke- ja äänestysjärjestelyn vuoksi.

Kansalaisryhmien kanssa käydyt keskustelut ovat tuoneet esille saman huomion kuin muuallakin Suomessa: juopa hallinnon ja kansalaisten välillä on suuri, usko vaikuttamisen tehoon pientä ja käsitykset siitä, ettei hallinto ole tottunut keskustelemaan asioista väestön kanssa.

Kainuun hallintokokeilu antaa maakunnalle ja sen asukkaille ainutlaatuisen tilaisuuden kokeilla ja toteuttaa erilaisia tapoja osallistua ja vaikuttaa (mm. uutta teknologiaa hyödyntämällä). Tämä edellyttää kuitenkin, että kansalaisten toiveet, tarpeet ja näkemykset ovat tiedossa. Vaikuttamisen mahdollisuuksia ja toimintatapoja tulee uudistaa sen mukaisesti. Tämän pohjalta voidaan asettaa selkeät tavoitteet, suunnitella toimenpiteet ja niiden ajoitus. Toimenpiteet tulee toteuttaa vaihe kerrallaan ja niiden vaikutuksia pitää arvioida.

2. Osallistuminen, osallisuus ja kansalaisvaikuttaminen

Osallistuminen ja osallisuus

Kaikilla Suomen kansalaisilla on lailla taattu oikeus saada tietoa päätöksenteosta ja mahdollisuus päästä vaikuttamaan päätöksentekoon. Osallistuminen on tuleamista osaksi ryhmää, yhteisöä tai toimintoa. Osallistuminen tapahtuu kansalaisista päättäviin tahoihin päin ja se on mahdollisuuksien hyödyntämistä eri tavoin.

Osallisuus on laaja-alaisempi käsite kuin osallistuminen. Osallisuus liittyy käsitteenä kiinteästi demokratiaan. Se on tunne siitä, että on osaltaan vaikuttamassa asioiden kulkuun. Voidaan puhua neljänlaisesta osallisuudesta: tieto-osallisuudesta, suunnitteluosallisuudesta, päätösosallisuudesta sekä toimintaosallisuudesta.

Tieto-osallisuus on kuntalaisten oikeutta tiedon saamiseen ja tuottamiseen. Sitä edustaa osallisuuden helposti toteutettavat muodot, kuten kunnan tiedottaminen, kuntalaisten kuuleminen, kyselyihin vastaaminen ja palvelusitoumukset.

Suunnitteluosallisuus on tieto-osallisuutta syvempää kunta-organisaation ja kuntalaisten välistä valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta, kuten esimerkiksi yhteissuun-

nittelua ja kaupunkifoorumien järjestämistä.

Päätösosallisuus on suoraa osallistumista palvelujen tuottamista tai omaa asuin- aluetta koskeviin päätöksiin. Käyttäjädemokratia on päätösosallisuutta silloin, kun palvelun käyttäjille on delegoitu päätösvaltaa; esimerkkinä päätösosallisuudesta on kunnan osan asukkaiden suoraan valitsema aluelautakunta, jolle valtuusto on delegoinut palvelujen tuottamista.

Toimintaosallisuus on kuntalaisten omaa toimintaa elinympäristössään tai palveluja toiminta-yksiköissä esimerkiksi talkoovoimin toteuttavaa ympäristön kunnostusta tai palvelujen tuottamista.

(Salmikangas, Anna-Katariina, 2004: Nakertamisesta hanketoimintaan ...)

Kansalaisvaikuttaminen

Kansalaisvaikuttaminen on aktiivisuutta ja tavallista elämää. Kansalaisvaikuttaminen tarkoittaa halua, tahtoa ja kykyä vaikuttaa itseään koskeviin ja yhteisiin asioihin. Se edellyttää yhteistä arvopohjaa ja keskinäistä luottamusta (sosiaalinen pääoma). Kansalaiset vaikuttavat toimimalla yhdistyksissä, yhteisöissä ja poliittisissa puolueissa. Tämä tapahtuu tekemällä aloitteita valtuustolle, lautakunnille ja virkamiehille, käymällä keskusteluja myös tiedotusvälineissä ja verkossa sekä äänestämällä vaaleissa. Vaikuttaminen on palautteen antamista ja keskustelemista asioita valmistelevien henkilöiden kanssa.

Tärkeä kansalaisvaikuttamisen muoto on osallistua oman elämänsä puitteiden kehittämiseen. Se on päivittäistä ja arkista osallistumista lapsensa koulun tai päiväkodin toimintaan, keskustelua omien terveystalvelujen järjestämisestä tai osallistumista lähiympäristön talkoisiin ja kansalaisjärjestöjen toimintaan. Kansalaisvaikuttaminen on vuoropuhelua ja toimintaa sekä oman että muiden maakunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

Demokratian eli kansanvallan toimivuus ja uskottavuus perustuvat aktiivisiin kansalaisiin. He seuraavat, mitä ympärillä tapahtuu ja haluavat osallistua tapahtumien kulkuun valmistelusta toteutukseen asti. Mielipiteet, palautteet, ideat, ehdotukset ja aloitteet ovat tärkeä osa kansalaisten ja päätöksentekijöiden välistä vuorovaikutusta.

Osallisuus ja osallistuminen laeissa

Perustuslain mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon (Kuule kansalaista – valmistelee viisaasti! Käsikirja virkamiehille ja viranhaltijoille, VM 2005).

Laki takaa kuntalaisille oikeudet avoimuuteen ja kuulemiseen. Oikeuden saada tietoa, antaa palautetta ja tulla kuulluksi tulee näkyä myös hallinnon käytännön toiminnassa. Viranomaisen aktiivinen tiedonanto ja kansalaisten kuuleminen ovat osa hyvää hallintoa. Se parantaa valmistelutyön laatua ja helpottaa päätösten toimeenpanoa (Kuule kansalaista – valmistelee viisaasti! Käsikirja virkamiehille ja viranhaltijoille, VM 2005).

Seuraavista laeista löytyy kuntalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen perustaa (tarkemmin liitteessä 2):

- Suomen perustuslaki (731/1999)
- Kuntalaki (365/95)
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
- Hallintolaki (434/2003)
- Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)
- Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003)
- Laki Kainuun hallintokokeilusta (343/2003)
- Nuorisolaki (72/2006) § 8

3. Kansalaisvaikuttamisen kanavat

Suora kansalaisvaikuttaminen

Yksilö voi vaikuttaa monin tavoin: suoraan yksilönä, vapaamuotoisen ryhmän tai järjestäytyneen yhdistyksen kautta.

Yksilön vaikuttamisen tapoja ja kanavia voivat olla:

- kirjoittaminen lehtien mielipidepalstoille (joista noin 10 % julkaistaan)
- osallistuminen keskusteluihin eri foorumeilla
- osallistuminen kaupunkien, kuntien ja kylien asukkaille järjestettyihin keskustelu- ja kuulemistilaisuuksiin
- vapaamuotoiset verkostot
- palautteen antaminen erikseen luotujen palautekanavien kautta
- osallistuminen vuorovaikutteisiin verkkotoimintoihin
- Internet –sivuston ylläpitäminen
- suorat yhteydenotot luottamushenkilöihin ja viranhaltijoihin
- kansalaisjärjestössä toimiminen
- aloitteiden tekeminen
- omat kulutustavat
- suora toiminta

Edustuksellinen vaikuttaminen

Edustuksellisessa demokratiassa kansa käyttää valtaa vaaleilla valittujen edustajiensa välityksellä. Kaikilla 18 vuotta täyttäneillä on oikeus äänestää vaaleissa ja asettua niissä ehdokkaaksi. Äänioikeus on tapa jakaa kansalle kuuluvaa valtaa demokraattisessa yhteiskunnassa.

Kari Paakkunaisen tutkimuksen mukaan vaalien teemoilla on vaikutusta äänestysaktiivisuuteen. Vaalien 2004 keskeinen palvelujen tuottamisen teema, vetosi erityisesti 29-34 -vuotiaisiin naisiin sekä vanhempiin työkäisiin ja jo ikääntyneisiin, vähitellen eläkkeelle siirtyviin 55 -vuotiaisiin ja sitä vanhempiin henkilöihin. Nuorilla ei (2004 vaalien perusteella) ole halua äänestää ennakkoon, vaan puolue- ja ehdokasvalinta tehdään hyvin lähellä vaalien ajankohtaa. Vähäinen kiinnostus äänestää ei ole kuitenkaan vaali vaalilta toistuva itsestäänselvyys (Paakkunainen 2005; Kuuluiko nuorten ääni kunnallisvaaleissa 2004?).

Verkkodemokratiasta puhutaan kun kansalaisille luodaan mahdollisuudet liittyä päätöksentekoprosessiin internetiä ja/tai muita vuorovaikutteisia verkkopalveluja käyttämällä.

Avoimuus ja kansalaisten kuuleminen ovat tärkeä osa demokratiaa, sillä ne tukevat ja rakentavat vuoropuhelun syntymistä. Kansalaisten kuuleminen tukee edustuksellista demokratiaa eikä se vähennä poliittisten päätöksentekijöiden päätösvaltaa tai velvollisuuksia.

Osallisuus ja vaikuttaminen Kainuussa

Kuten muuallakin Suomessa yksittäisten kansalaisten vaikuttaminen Kainuussa kanavoituu suurelta osin paikallisyhdistysten sekä paikallisyhdistyksiä kokoavien alueellisten yhdistysten ja järjestöjen kautta. Monet valtakunnallisten järjestöjen paikallisosastot tarjoavat monelle kainuulaiselle merkittävän kanavan olla osallisena palvelujen tuottamisessa.

Järjestötoiminta on vapaaehtoisuuteen perustuvaa, järjestäytynyttä kansalaistoimintaa. Sen peruselementteihin kuuluu toiminta tiettyjen arvojen, intressien ja tarpeiden puolesta. Toimimisen motiivit ovat moninaiset: yhdessä toimiminen, halu auttaa, mielekäs tekeminen tai vaikuttaminen omiin sekä läheisiään koskettaviin asioihin. Erilaiset järjestöt ja niiden erilaiset roolit toimivat paikkoina toteuttaa näitä motiiveja.

Kainuussa toimii useita vuoropuhelufoorumeita (Kainuun nuorisofoorumi), rakenteilla oleva vuoropuhelualusta (Kyläportaali) sekä useita kansalaisvaikuttamista edistäviä hankkeita (Monika -monikulttuuristen toimintakeskus), jotka tarjoavat yksittäisille kainuulaisille sekä erilaisille ryhmille erinomaiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa toiminnan kautta.

4. Kansalaisvaikuttamisen ohjelma, sen tavoitteet ja kehittämistoimet Kainuussa - toimenpideoasio

Perustavoitteiksi kansalaisvaikuttamisen ohjelmalle on asetettu kansalaisten tieto-, suunnittelu-, päätöksenteko ja toimintaosallisuuden mahdollisuuksien parantaminen ja päätehtäväksi niiden edistäminen. Työn tarkoituksena on koota maakunnalle konkreettinen, toteuttamiskelpoinen toimenpideohjelma.

Ohjelmaa valmisteltaessa todettiin, että tarpeet, odotukset ja mahdollisuudet osallistumisen ja vaikuttamisen suhteen eivät ole kaikilla kansalaisryhmillä samanlaiset, eikä kaikkia kansalaisia voida tavoittaa samoin menetelmin tai kanavin. Seuraavassa esitetään kaikille kansalaisryhmille yhteiset tavoitteet ja yhteisiä kehittämistoimia. Sen lisäksi esitellään kunkin ryhmän erityiset tavoitteet ja kehittämistoimet.

Selkeiksi kehittämisen osa-alueiksi maakunnassamme muodostuvat tiedonkulku ja sen parantaminen, kansalaisten kuuleminen ja kuulluksi tulemisen varmistaminen (vuorovaikutus ja osallisuus), aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisen tukeminen, kumppanuuden vahvistaminen (palvelujen kehittäminen ja tuottaminen), demokratian toimivuuden kehittäminen sekä näiden kaikkien alueiden kautta luottamuksen vahvistaminen päätöksentekojärjestelmään ja sen oikeudenmukaisuuteen.

Kansalaisryhmille yhteiset tavoitteet

Kaikille kansalaisryhmille yhteiset tavoitteet ja kehittämistoimet liittyvät pääasiassa tiedonkulkuun, vuorovaikutukseen, luottamuksen rakentamiseen ja demokratian toimivuuteen. Tavoitteena kansalaisjärjestöjen puolelta nousee selkeästi esiin kumppanuuden rakentamisen tavoite ja kainuulaisen yhteistyömallin rakentaminen. Kohti kainuulaista mallia voidaan edetä vain askel askeleelta.

Tiedonsaanti ja sen varmistaminen

- kainuulaisten tiedonsaannin varmistaminen
- käytännöt yhdenmukaisia annettujen viestit ja lupausten kanssa
- kaikki kansalaisryhmät tuntevat palvelujärjestelmän, sen toimintatavat sekä osaavat käyttää palveluja
- tiedon saanti päätöksentekoon liittyvissä asioissa on selkeässä muodossa ja kansalaiset saavat sen oikeaan aikaan, riittävän ajoissa jo ennen päätöksen tekoa

Vuorovaikutus, kansalaisen kuulluksi tuleminen ja osallisuus

- kuntalaiset ovat aktiivisesti mukana päätöksenteossa
- kuulemismenettely asioiden valmistelussa on laajennettu koskemaan kaikkia kansalaisryhmiä eri menetelmiä käyttäen (esim. verkkodemokratia)
- kuntalaisten kuulemistilaisuuksia järjestetään säännöllisesti ja kainuulaiset osallistuvat niihin laajasti
- maakunnan asukkaita kuunnellaan aidosti ja heidän kuulemisensa näkyy päätöksenteossa ja palvelujen kehittämisessä
- eri kansalaisryhmät ovat mukana kehittämässä omaa ryhmäänsä koskevia palveluja
- eri kansalaisryhmien näkökulma on mukana myös palveluntuottajien laatujärjestelmissä

- maakunnan tulevaisuutta koskevien päätösten valmistelussa julkinen keskustelukäytäntö on mahdollisimman laajasti kainuulaisia kokoava (esim. maakunnan strategiaryhmä)
- luottamushenkilöillä ja virkamiehillä on rohkeus nostaa vaikeitakin asioita esille ja keskusteluun
- asukkaiden osallistumisen kanavat monipuoliset, osallistumiselle ei fyysisiä tai psyykkisiä esteitä
- vuorovaikutus on kahdensuuntaista, molemminpuolinen kuuntelu ja tiedonvaihto, kokemusten vaihto yhteisellä molempien ymmärtämällä kielellä

Palautekanavat, niiden saavutettavuus ja annetun palautteen hyödyntäminen

- kuntalaiset ovat palvelunkäyttäjiä, jotka antavat palautetta toiminnan kehittämiseksi
- kuntalaiset tuntevat palautejärjestelmät; tietävät kenelle palautetta annetaan ja mitä kanavia käyttäen

Luottamus ja sen rakentaminen

- päätöksenteon perustana inhimillisyys
- erilaisuudelle myönteinen asenneilmapiiri
- ilmapiiri kannustaa ja mahdollistaa henkisen ja sosiaalisen kasvun asukkaille
- julkinen keskustelukäytäntö rakentaa molemminpuolista luottamusta
- kainuulaisille syntyy vahva luottamus päätöksenteon oikeudenmukaisuuteen
- kainuulaiset ovat maakunnassaan viihtyviä, palveluja asianmukaisesti käytettäviä kuntalaisia
- asukkaiden luottamuksen vahvistuminen omiin vaikutusmahdollisuuksiin ja –kykyihin
- kansalaisten luottamuksen vahvistuminen hallintoon ja sen oikeudenmukaisuuteen
- kansalaisten luottamus vahvistuu palvelujen tasapuoliseen saatavuuteen, laatuun ja oikeudenmukaiseen kohteluun
- kuntalaisten innostuksen kasvu osallistumiseen ja vaikuttamiseen (kannustaminen)

Demokratian toimivuus – osallistumisaktiivisuus

- äänestysprosentti seuraavissa kunta- ja maakuntavaaleissa 70 %
- luottamustehtävät ovat haluttuja ja ehdokkaiksi saadaan tasapuolisesti sekä miehiä että naisia sekä eri-ikäisiä kainuulaisia (ehdokkaiden määrä, sukupuoli- ja ikäjakauma mittareina, muu sosiaalinen edustavuus)
- kuntalaiset osallistuvat yhä enemmän kaikille tarkoitettuihin tapaamisiin ja ottavat osaa palvelujen järjestämisestä käytäviin keskusteluihin

Kumppanuus vaikuttamisessa ja palvelujen tuottamisessa; kainuulainen yhteistyömalli

- kansalaisjärjestöt tiedostavat oman roolinsa kansalaisvaikuttamisen kanavana
- eri aloilla toimivien kansalaisjärjestöjen roolit selkeät
- kansalaisjärjestöt ovat aktiivisia ja niiden toiminta monipuolista, koko maakunnan kattavaa, toiminta tukee kansalaisten aktiivisuutta
- järjestöt ovat mukana asioiden valmistelussa ja sitä kautta päätöksenteossa asiantuntijoina, yhteistyökumppaneina ja palvelujen käyttäjinä; yhteissuunnittelumenetelmät käytössä
- maakunnallinen kansalaisjärjestöjen, viranomaisten ja luottamushenkilöiden välinen vuorovaikutus on avointa
- järjestöillä on valmiuksia ja kykyä muuntautua ajan vaatimusten mukaan
- maakunnassa on rohkeutta kokeilla uusia malleja palvelujen tuottamisessa Kainuun maakuntamallin (hallintokokeilun) myötä
- järjestötoimintaa varten varattujen, riittävien toimintatilojen varmistaminen
- kainuulainen yhteistyömalli, jossa palvelujen suunnittelu ja toteutus julkishallinto–elinkeinoelämä-kansalaissektori –kumppanuusperiaatteen mukaisesti

Yhteiset kehittämistoimenpiteet

Kainuun maakunta –kuntayhtymän osalta (liite 3).

Tiedonkulun parantaminen ja vuorovaikutuksen kehittäminen

- aktiivinen tiedottaminen maakunnan palveluista, palvelun saamisen periaatteista sekä niissä tapahtuvista muutoksista, mm. kuntayhtymän verkkosivusto ja verkkopalvelut, palveluoppaat
- maakuntahallinnon piiriin kuuluvista asioista tiedottaminen jo suunnitteluvaiheessa eri kansalaisryhmät ja ryhmien erityispiirteet tasa-arvoisesti huomioiden
- neuvonta/opastuspiste ja neuvojaverkoston perustaminen, kehittäminen ja ylläpitäminen yhdessä kansalaisjärjestöjen kanssa
- sähköisiä palvelujen kehittäminen (verkkopalvelut, eAsiointi); asioiden vireille saattaminen, hakemusten jättäminen, asioiden valmistelun seuranta, palautteen antaminen) ja sähköisten vuorovaikutustapojen kehittäminen
- hyvien käytäntöjen levittäminen ja aktiivisten kansalaisten esitleminen (roolimallien käyttäminen)
- luottamustehtävien tutuksi tekeminen (maakunta- ja kuntapoliitikkojen esittelyt, työnkuvien esittelyt)
- lautakuntien ja maakuntahallinnon kuntakierrokset (teemoittain)
- sosiaali- ja terveys –lautakunnan ja sosiaali- ja terveystieteiden vuosittaiset tapaamiset
- sosiaali- ja terveys –toimialan ja hoivayrittäjien tapaamiset

Osaamisen kehittäminen

- teknisten valmiuksien ja osaamisen kehittäminen hanketoiminnan tukemisen kautta eri viestintäkanavien käytössä (esim. Kainuun haja-asutusalueen laajakais-tahanke, Laajakaista hyödyksi –hanke)
- kansalaisvaikuttamisen (mm. osallistuminen, vuorovaikutus, viestintä ja eri viestintävälineet, palaute) koulutuksen suunnittelu (ja osittain järjestäminen) viranhaltijoille sekä luottamushenkilöille teemoina eri toimialat, aihealueet

Palautteen kokoaminen ja sen täysimääräinen hyödyntäminen

- palautejärjestelmän rakentaminen säännöllistä palautteen kokoamista ja käsittelemistä varten (palauteprosessin kuvaaminen ja julkaiseminen)
- palvelujen käyttäjien näkemysten huomioiminen asioiden valmistelussa ja palvelujen kehittämisessä ja palautejärjestelmän kehittämien osaksi laatujärjestelmää
- hallinnon selkiyttäminen mm. kootun palautteen pohjalta
- pyrkiminen tietoisesti poistamaan osallistumista rajoittavia rakenteita ja edistämään sekä tukemaan osallistumista mahdollistavia rakenteita ja toimintoja (esim. tasa-arvo)
- paikallisen julkisuuden kehittäminen yhdessä maakunnallisten ja paikallisten viestimien kanssa

Erityiset tavoitteet ja kehittämistoimenpiteet kansalaisryhmittäin

Lapset ja nuoret

Tavoitteet:

- lasten elinympäristössä toimivat ihmiset tiedostavat lasten ja nuorten vaikuttamistarpeet ja mahdollisuudet ja tukevat vaikuttamismahdollisuuksien syntymistä käytännössä
- aktiiviseen kansalaisuuteen kasvamisen tukeminen
- Kainuu enemmän lasten ja nuorten näköinen
- nuoria (alle 29 v) vähintään 10 % luottamushenkilöistä

Kehittämistoimet:

Maakunta

- lasten ja nuorten osallistumisen hyvien käytäntöjen levittäminen Nuorten Kainuu –hankkeen ja KAAOS –lehden artikkeleiden kautta
- tiedon tuottaminen maakunnan järjestämistä palveluista nuorten näköisesti maakunnan tiedotuskanavissa, erityisesti verkkosivuilla
- kansalaistietojen ja –taitojen kehittäminen osaksi kodin, päiväkodin ja koulujen yhteistyötä, maakuntahallintoon liittyvän materiaalin kokoaminen ja maakuntahallintoon liittyvien teemapäivien järjestäminen (tunnit, workshopit)
- maakuntahallinnon kannanotto yhteiskunnallisten aineiden osuuden vahvistamisen lisäämisen puolesta toisen asteen koulutuksessa
- tiedotus nuorille maakunnan palveluista yhdessä nuorten tieto- ja neuvontakeskushankkeen kanssa
- lasten ja nuorten asioiden koordinoinnin ja heidän kuulemisen järjestäminen heitä koskevilla asioilla, erityisesti sosiaali- ja terveystieteisiin liittyen (nuorilta sekä lapsilta kootaan palautetta maakunnan palveluista ja reagoidaan siihen) (uusi nuorisolaki 8§), nuorten asioihin nimetyt viranhaltijat, kummit luottamushenkilöistä
- Kainuun nuorisotoiminnan (foorumi, yhdistys tms. muodossa) tukeminen ja kehittäminen yhdessä kuntien kanssa mm. Nuorten Kainuu -hankkeen kautta (luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden osallistuminen),
- ”16-vuotiaat äänestämään Kainuussa” –kokeilun selvittäminen

- Kainuun yhteiskuntaopin tuottaminen (Kainuun uusi yhteiskuntaoppi) eOppimis –materiaalina), esiselvityksen tekemiseen osallistuminen
- vaikuttamisen käytännön kurssien järjestämiseen osallistuminen perusopetuksessa ja toisella asteella kaikilla Kainuun paikkakunnilla
- toisen asteen oppilaitosten oppilaskuntien vaikuttamismahdollisuuksien kehittäminen
- luottamustehtävät tutuiksi – maakunta- ja kunta-poliitikkojen, erityisesti nuorten valtuutettujen, maanläheiset esittelytilaisuudet ja tapaamiset ja oppilaitoksissa

Muut toimijat:

- aktiivisesti toimivien nuorten nostaminen esille esimerkkeinä
- lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien lisääminen maaseudulla esim. kehittämällä toimintailtapäiväjärjestelmää
- osa-aikaisten nuorten tutoreiden kouluttaminen ja palkkaaminen nuorten maakunta -aktivaattoreiksi
- oppilaiden päätöksentekoon osallistuminen kouluissa
- nuorten tieto- ja neuvontakeskushanke; nuorten tietoisuutta parannetaan, heitä ohjataan käyttämään sähköisten kanavia monipuolisesti
- kansalaisjärjestöjen roolin tunnustaminen ja tukeminen yhtenä kasvattajana lasten ja nuorten hyvään itsetuntoon, yhteisöllisyyteen ja omatoimisuuteen (nuorten kyläsuunnitelmat)
- järjestöt mukaan lasten ja nuorten aktiivista kansalaisuutta ja monikulttuurisuutta edistävässä toiminnassa (kyläsuunnitelmat, ympäristökasvatus)
- järjestötoiminnan koulutuksen järjestäminen nuorille
- nuorisotyötä tekevien järjestöjen tunnetuksi tekeminen
- nuorten kuulemismenettelyn laajentamisen myötä myös järjestöt edustamaan nuoria
- kainuulaisten puoluepoliittisten nuorisojärjestöjen toiminnan tunnetuksi tekeminen

Työikäiset työssäkäyvät

Kehittämistoimet:

Maakunta

- aktiivinen tiedottaminen tulevista kuulemistilaisuuksista
- yhteistyön luominen ja tiivistäminen maakunnallisten ja paikallisten viestimien kanssa: toimittajatapaamisten järjestäminen, toimintatavoista sopiminen, tiedotustoiminnan lisääminen ja tehostaminen viestintäpäällikön työpanoksen avulla, esimiesten viestintäkoulutus
- yhteissuunnittelun käyttöönotto ja viranhaltijoiden koulutus ko. toimintamalliin
- sovitaan palautteen kokoamisesta, käsittelytavoista ja siihen vastaamisesta
- tiedotetaan kohderyhmille erilaisista palautekanavista ja kerrotaan palautteen käsittelyperiaatteet

- kattavan palautteen kerääminen useita kanavia hyväksikäyttäen ja luottamuksen rakentaminen annettuun palautteeseen vastaamalla
- kannustetaan palveluntuottajia, joilta palveluja ostetaan, ottamaan palautejärjestelmät laatujärjestelmiinsä tai mukaan toimintakulttuuriinsa

Muut toimijat:

- kansalaisvaikuttamisen koulutuspaletin laatiminen eri kouluttajaorganisaatioiden yhteistyönä mm. Kansalaistoiminta - Akatemia –hanke
- järjestötoiminnan koulutusta tarjolle tarpeet huomioiden
- järjestöjen tilatarpeiden kartoittaminen eri paikkakunnilla ja yhteistyö niiden ylläpidossa
- ”Työhyvinvoiva Kainuu” hankkeen toteutus työntekijöiden vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseksi työoloihinsa
- edesautetaan erilaisten hankkeiden kautta koko Kainuun maakunnan työhyvinvointia

Työikäiset työttömät

Kehittämistoimet:

Maakunta

- yhteyshenkilön nimeäminen Kainuun Tiimille maakuntahallinnossa työvoimapolitiittisten asioiden valmistelusta vastaavista henkilöistä
- kummin nimeäminen Kainuun Tiimille luottamushenkilöistä

Muut toimijat

- nimetyt yhteyshenkilöt työvoimahallinnon puolelta Kainuun Tiimille, sopiminen myös viestinnän tavoista
- työvoimapolitiittisiin valmentaviin koulutuksiin kansalaistiedon- ja taitojen opiskelun sisällyttäminen
- luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden ja kansalaisten keskinäisen avoimen keskustelun edistäminen (mm. teemalliset keskustelut työttömien ja julkisen hallinnon kesken)
- työvoimapalvelujen palautejärjestelmän edelleen kehittäminen
- työttömien (yhdistysten) edustus kutsutaan maakunnallisiin ja kunnallisiin työ- ja suunnitteluryhmiin, esim. Paltamon kokeilussa, maakunnalliset suunnitteluryhmät
- työttömien yhdistykset mukaan järjestöjen koulutuksiin
- työttömien yhdistysten omatoimisuuden tukeminen

Vammaiset

Kehittämistoimet:

Maakunta

- selkokielen materiaalin tuottaminen maakunnan palveluista
- neuvontapalvelun järjestäminen, puhelinpalveluna – suora yhteydenottokanava tai asiamies
- radion ja netti-TV:n hyödyntäminen maakunnan asioista tiedotettaessa
- kuvan ja äänen käytön lisääminen Internet –sivuilla (äänipalvelut, videot)
- paneelikeskustelujen ja kyselytuntien järjestäminen teemoittain ajankohtaisista asioista
- virkamiesten ja luottamushenkilöiden vierailut järjestöjen tilaisuuksissa
- esteettömyyden ja tasa-arvon edistäminen käytännössä (fyysisten ja psyykkisten esteiden poistaminen) laadittavan tasa-arvosuunnitelman mukaisesti
- vammaisryhmien mukaan ottaminen internet –sivuja tai palautejärjestelmien käyttöönoton suunnittelussa ja käyttöönotossa
- erilaisten osallistumismahdollisuuksien toteuttaminen esim. sähköiset palvelut palveluohjauksen järjestäminen
- harrastusmahdollisuuksien, -tilojen ja kohtaamispaikkojen käyttöönoton tukeminen eri kansalaisryhmille (saatujen avustusten avulla)
- maakunnallinen asiakaspalvelupiste perustetaan maakunnallisen järjestökeskuksen tiloihin

Muut toimijat

- esteettömän ympäristön luominen
- sähköisten palvelujen kehittäminen

Monikulttuuriset

Kehittämistoimet:

Maakunta

- tiedon tuottaminen maakunnallisista asioista kansalliseen Infopankkiin (Caisa) yhdessä maahanmuuttajien ja MLL:n (Infopankin ylläpitäjä vuoden 2007 loppuun) kanssa
- teemallisten, avointen tapaamisten ja kohtaamisten järjestäminen maahanmuuttajia koskevista asioista
- kieli- ja kulttuurikasvatuksen järjestäminen viranhaltijoille, palveluntuottajille sekä palvelun käyttäjille
- maakuntahallinnon toimialojen eri kulttuuritaustaisten työhönottovalmiuksien parantaminen
- monikulttuurisuutta tukevien hankkeiden tukeminen ja niihin omalta osaltaan myös osallistuminen
- nimetty yhteyshenkilö monikulttuuristen asioihin liittyen (JK)

MLL

- maahanmuuttajien valtakunnallisen Infopankin maakunnallisen osion tuottaminen ja ylläpito

Muut toimijat

- aktiivisten maahanmuuttajien tai heidän toimintansa esille tuominen kannustavina esimerkkeinä
- kainuulaisten yritysten eri kulttuuritaustaisten työhönottovalmiuksien edistäminen
- maahanmuuttajien työelämävalmiuksien parantaminen
- maahanmuuttajien / venäläistaustaisen väestön osaamiskapasiteetin kartoittaminen
- venäläistaustaisen toimijaverkoston tiivistäminen

Ikääntyvät

Kehittämistoimet:

Maakunta

- yhdessä järjestöjen kanssa infojen järjestäminen maakunnan palveluista eri toimijoiden kanssa yhdessä (esim. poliisi jne.)
- palvelutarpeiden kartoittaminen, jotta tulevaisuuden ennakointi ja varautuminen talousarviossa onnistuu
- sosiaali- ja terveystoimessa toimintatavaksi otetaan asiakkaan itsemääräämiskykyä kunnioittaminen keskustelemalla neuvotellen hoidosta ja hoitopaikasta ennen päätöksentekoa

Muut toimijat

- seudullisten neuvontapalvelupisteiden eli "neuvokkien" perustaminen ja ylläpito
- seudullisten vanhusneuvostojen perustaminen ja niistä koottu, tarvittaessa koontuva maakunnallinen yhteistyöfoorumi

Kansalaisjärjestöt

Kehittämistoimet:

- rakennetaan kainuulainen yhteistyömalli askel askeleelta

Maakunta

- yhdistysten yhteystietojen kokoaminen rekisteriin ja rekisterin ylläpidon järjestäminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa
- järjestökeskittymän perustamisen tukeminen tieto-, koulutus- ja kokoontumispaikkana, yhteistyössä tiloihin maakunnallinen asiakaspalvelupisteen perustaminen (asiakkaille Internet –yhteyksien käyttömahdollisuus)

- tuetaan kansalaistoimintakeskusten toimintaa erilaisten kehittämishankkeiden tukemisen kautta
- tavoitteellisen kehittämistyön rahoittaminen / tukeminen
- maakunnallisten kansalaisjärjestöjen toiminnan tukeminen palvelujen kehittäjinä sekä tuottajina

Muut toimijat

- koulutuksen järjestäminen osallisuuteen, osallistumiseen sekä kansalaisvaikuttamiseen liittyen
- koulutuksen ja tutoroinnin järjestäminen kansalaisjärjestötoiminnasta
- viestintä- ja vuorovaikutusmenetelmien kehittäminen
- maakunnallisten kansalaisjärjestöjen yhteisen foorumin muodostaminen, keskustelut viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden kanssa
- päätöksenteon prosessin muuttaminen (kansalaisryhmillä mahdollisuus antaa lausunto heitä koskevissa asioissa)
- luotava virkamiehiä ja luottamushenkilöitä sitovat selkeän läpinäkyvyyden, vaikuttamisen ja osallisuuden pelisäännöt
- viranomaisten kummijärjestelmän luominen (nimetty viranomainen aktiivinen järjestöön päin)
- tarvittavien lakimuutosten ehdottaminen
- uusien kansalaisjärjestöjen kautta/avulla tapahtuvien palvelutuotantomekanismien kehittäminen

5. Tavoitteiden saavuttamisen mittaaminen, seuranta ja kehittämistoimien vaikutusten arviointi

Tämän ohjelman vaikutuksia kainuulaisessa kansalaisvaikuttamisessa tulee arvioida. Ohjelmassa asetettuja tavoitteita tulee verrata saavutettuihin tuloksiin ja mainittujen kehittämistoimenpiteiden toteutumista tulee seurata. Tähän voidaan käyttää mm. seuraavanlaisia mittareita:

- kuntien ja maakunnan demokratian eli kansanvallan tilan arvioimiseksi laadittavat demokratiatilinpäätökset (SM:n kuntaosaoston Kunnallisen demokratian kehittämishanke), indikaattoreina mm. äänestysaktiivisuus, paikalliset vaaliteemat, ehdokkaiden rekrytointi, valtuuston kokoonpano ja sen muutokset, sosiaalisen edustavuuden toteutuminen
- hallintokokeilun vaikutusten arvioinnin yhteydessä käytettävät mittarit
- säännöllisesti toistettavat kansalaisille suunnatut kyselyt
- asiakaspalautteet
- nuorten vaikuttamismahdollisuuksien arviointi (NVA) kouluissa, nuorisotyössä, kuntasuunnittelussa ja vaaleissa (valtakunnallinen työryhmä valmistelee mittareita, valmistuvat syksyllä 2006)

Valtakunnallisesti kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma ja Suomen Kuntaliitto kehittävät parhaillaan yhteisessä demokratiatilinpäätöshankkeessa erilaisia kansalaisvaikuttamista ja sen kehittymistä kuvaavia mittareita. Näitä mittareita tullaan soveltamaan myös Kainuun maakuntaan. Maakunnan erityisen hallintomallin vuoksi lienee tarpeen kehittää myös Kainuun tilaa kuvaavia erityisiä mittareita. Kansalaisvaikuttamisen ohjelmaa valmistelleen työryhmän seuraaviin työvaiheisiin kuuluu mittareiden pohtiminen, kehittäminen ja testaaminen.

Kansalaisvaikuttamisen ohjelmaa valmistelleesta valmisteluryhmästä muodostetaan kansalaisvaikuttamisen seurantaryhmä, joka vuosittain tarkistaa ohjelman ja toimenpiteiden toteutumisen. Valtuustokauden lopuksi kootaan ja julkaistaan kumppanuuden rakentamiseksi, kansalaisten osallisuuden ja vaikuttamisen edistämiseksi tehty työ.

Samalla haastetaan mukaan valtion eri alueviranomaiset Kainuussa niin seurantaryhmään kuin itse suunnittelu – ja käytännön toteutustyöhön kansalaisten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien edistämiseksi.

Lähteet

Raportit ja www-julkaisut

- Kurikka, Päivi. 2003. Nuorten kuntakuva. Nuorten Suomi 2001 -tutkimuksia nro 6. Acta nro 158. Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi & Suomen Kuntaliitto.
- Kuule kansalaista – valmistelevi viisaasti! – Käsikirja virkamiehille ja viranhaltijoille 2005. Valtiovarainministeriö. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Kuuleeko kunta kansalaista? Paikallinen julkisuus ja kunnallinen demokratia Imatralla. 2005. Kunnallisen demokratian kehittämishanke. Tutkimusraportti. Sisäasiainministeriön julkaisuja 30/2005.
- Kuuleminen ja osallistuminen tietoverkoissa. 2005. Selvitys kansalaisvaikuttamisen kanavista tietoverkoissa. Valtiovarainministeriö. Työryhmämuistioita 2/2005.
- Martikainen, Tuomo ja Wass, Hanna 2005. Nuorten äänestysaktiivisuus vuoden 2005 kunnallisvaaleissa Helsingissä.
- Paakkunainen, Kari 2005. Kuuluiko nuorten ääni kunnallisvaaleissa 2004? – Vaalien aktiiveista, passiiveista ja poliittista aktiivisuutta inspiroivista tekijöistä.
- Salmikangas, Anna-Katariina (2004): Nakertamisesta hanketoimintaan – Tapaustutkimus Nakertaja-Hetteenmäen asuinalueen kehittämistoiminnasta ja liikunnan osuudesta yhteissuunnittelussa. Jyväskylän yliopisto.
- Vaalitilinpäätös. 2005. Teemavihko 1. Kuntien demokratiatilinpäätös. Suomen Kuntaliitto.
- Valtioneuvoston selonteko Eduskunnalle kansalaisten suoran osallistumisen kehittämisestä 4.4.2002.

Lisämateriaalia

- Kuntademokratian toimintatavat. 2006. Teemavihko 2. Kuntien demokratiatilinpäätös. Suomen Kuntaliitto.
- Kuntademokratian vihreä kirja. 2005. Kunnallisen demokratian kehittämishankkeen I väliraportti. Sisäasiainministeriön julkaisuja 2/2005.
- Paikallista demokratiaa kehittämässä. 2006. Kunnallisen demokratian kehittämishankkeen II väliraportti. Sisäasiainministeriön julkaisuja 2/2006.
- Pekola-Sjöblom & Helander, Voitto. 2006. Kuntalainen – kansalainen. Tutkimus kuntalaisten asenteista ja osallistumisesta 1996-2004. KuntaSuomi tutkimuksia nro 56. Acta nro 182. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Wilska, Terhi-Anna (toim.).2005. Erilaiset ja samanlaiset. Nuorisobarometri 2005. Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta.

Liitteet

- Liite 1. Kainuun kansalaisvaikuttamisen ohjelman 2006-2012 valmisteluryhmän kokoonpano
- Liite 2. Kuntalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen lainsäädännöllinen perusta
- Liite 3. [Kansalaisvaikuttamisen kehittämistoimet vuosirenkailta 2006-2008, Kainuun maakunta.](#)

Valmisteluryhmän kokoonpano:

Hussain Jalal Baker, Kajaanin maahanmuuttajapalvelut
Anu Gretscher, Nuorisotutkimusverkosto
Hannu Heikkinen, Kainuun maakunta
Anne Huotari, Kainuun maakuntavaltuusto
Hannu Juntunen, Kainuun maakuntahallitus
Paula Karppinen, Kainuun maakunta (valmisteluryhmän sihteeri)
Veli-Matti Karppinen, Kainuun Nuotta ry
Liisa Klemetti, Yksin ja yhdessä vahvoina! –järjestö, varalla Raija Koskelo
Timo Korhonen, Kainuun maakuntavaltuusto (valmisteluryhmän puheenjohtaja)
Hannu Leskinen, Kainuun maakuntahallitus
Leena Manner, Kainuun maakunta, koulutuslautakunta, varalla Heikki Kempainen
Anneli Määttä, Kainuun maakunta, sosiaali- ja terveyslautakunta
Päivi Partanen, Nuoret yrittäjät / Intotalo
Raimo Piirainen, Kainuun maakuntavaltuusto, vpj
Kimmo Kumpulainen, Kainuun Luonnonsuojelupiiri
Riitta Perhovaara, Kainuun Sydänyhdistys ry
Matti Piirainen, Kainuun 4H-piiri
Osmo Polvinen, Kainuun maakuntahallitus
Maija Rissanen, Kainuun maakuntahallitus
Pirjo Sirviö, Kainuun maakunta
Marjo Riitta Tervonen, Kainuun Naisverkosto (varalla Raili Myllylä)
Sanni Väisänen, Kainuun maakuntavaltuusto
Petra Välkky, Kainuun maakunta

Lisäksi valmisteluryhmän työhön ovat osallistuneet:

Esko Pääskylä, AKAVA Kainuu
Matti Rokkonen, AKAVA Kainuu

Kuntalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen lainsäädännöllinen perusta

Suomen perustuslaki (731/1999)

2. luku, Perusoikeudet

14 § - Vaali- ja osallistumisoikeudet

Jokaisella Suomen kansalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksessä. Vaalikelpoisuudesta valtiollisissa vaaleissa on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään tässä perustuslaissa.

Jokaisella Suomen kansalaisella ja maassa vakinaisesti asuvalla ulkomaalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää kunnallisvaaleissa ja kunnallisessa kansanäänestyksessä sen mukaan kuin lailla säädetään. Oikeudesta muutoin osallistua kuntien hallintoon säädetään lailla.

Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

11 luku, Hallinnon järjestäminen ja itsehallinto

121 § - Kunnallinen ja muu alueellinen itsehallinto

Suomi jakaantuu kuntiin, joiden hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon.

Kuntien hallinnon yleisistä perusteista ja kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla.

Kunnilla on verotusoikeus. Lailla säädetään verovelvollisuuden ja veron määräytymisen perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta.

Itsehallinnosta kuntia suuremmilla hallintoalueilla säädetään lailla. Saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään.

Kuntalaki (365/1995)

4 luku, Kunnan asukkaiden osallistumisoikeus

26 § - Äänioikeus ja äänestys-oikeus

(22.12.1995/1647) Äänioikeus kunnassa toimitettavissa kunnallisvaaleissa on Suomen sekä muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin ja Norjan kansalaisella, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jonka kotikuntalaisissa tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä. Äänioikeus kunnallisvaaleissa on myös muulla edellä säädetty edellytykset täyttävällä ulkomaalaisella, jos hänellä tuolloin on ollut kotikunta Suomessa kahden vuoden ajan.

(22.12.1995/1647) Äänestys-oikeus neuvonantavassa kunnallisessa kansanäänestyksessä on Suomen sekä muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin ja Norjan kansalaisella, joka viimeistään äänestyspäivänä täyttää 18 vuotta ja jonka kotikuntalaisissa tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen äänestyspäivää päivän päättyessä. Äänestys-oikeus kunnallisessa kansanäänestyksessä on myös muulla edellä säädetty ehdot täyttävällä ulkomaalaisella, jos hänellä tuolloin on ollut kotikunta Suomessa kahden vuoden ajan.

Äänestys-oikeus kunnan osa-alueella koskevassa kansanäänestyksessä on vain henkilöllä, jonka asuinpaikka on asianomaisella kunnan osa-alueella.

27 § - Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

Valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

- 1) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;
- 2) järjestämällä kunnan osa-alueella koskevaa hallintoa;

- 3) tiedottamalla kunnan asioista ja järjestämällä kuulemistilaisuuksia;
- 4) selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa;
- 5) järjestämällä yhteistyötä kunnan tehtävien hoitamisessa;
- 6) avustamalla asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua; sekä
- 7) järjestämällä kunnallisia kansanäänestyksiä.

28 § - Aloiteoikeus

Kunnan asukkaalla on oikeus tehdä kunnalle aloitteita sen toimintaa koskevissa asioissa. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava aloitteen johdosta suoritettavat toimenpiteet. Valtuuston tietoon on saatettava vähintään kerran vuodessa sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa tehdyt aloitteet ja niiden johdosta suoritettavat toimenpiteet. Jos valtuuston toimivaltaan kuuluvassa asiassa aloitteen tekijöinä on vähintään kaksi prosenttia äänioikeutetuista kunnan asukkaista, asia on otettava valtuustossa käsiteltäväksi viimeistään kuuden kuukauden kuluessa asian vireille tulosta.

29 § - Tiedottaminen

Kunnan on tiedotettava asukkailleen kunnassa vireillä olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä ratkaisuista ja niiden vaikutuksista. Kunnan on laadittava tarvittaessa katsauksia kunnan palveluja, taloutta, ympäristönsuojelua ja maankäyttöä koskevista asioista. Asukkaille on myös tiedotettava, millä tavoin asioista voi esittää kysymyksiä ja mielipiteitä valmistelijoille ja päättäjille. Milloin kunnan tehtävä on annettu yhteisön tai säätiön hoidettavaksi, kunnan on sopivin tavoin tiedotettava asukkailleen yhteisön tai säätiön toiminnasta.

30 § - Kunnallinen kansanäänestys

Valtuusto voi päättää, että kunnalle kuuluvasta asiasta toimitetaan kansanäänestys. Kansanäänestys on neuvoo-antava. Kansanäänestys voidaan toimittaa koko kuntaa tai jotakin kunnan osa-alueita koskevana. Kunnan osa-alueena on tällöin yksi tai useampi kunnallisvaalilaissa tarkoitettu äänestysalue. Kaikilla äänestys-oikeutetuilla on yhtäläinen äänestys-oikeus. Äänestys on salainen. Menettelystä kunnallisessa kansanäänestyksessä säädetään erikseen.

31 § - Kansanäänestysaloite

Kansanäänestysaloitteen voi tehdä vähintään viisi prosenttia äänioikeutetuista kunnan asukkaista. Valtuuston on viipymättä päätettävä, toimitetaanko aloitteessa tarkoitettu kansanäänestys.

7. luku, Kunnan hallintomenettely

50 § - Hallintosääntö

Valtuusto hyväksyy hallintosäännön, jossa annetaan tarpeelliset määräykset ainakin:

- 1) toimielinten kokoontumisesta;
- 2) varajäsenten kutsumisesta;
- 3) toimielimen puheenjohtajan tehtävistä;
- 4) kokouksen tilapäisestä puheenjohtajasta;
- 5) kunnanhallituksen edustajan ja kunnanjohtajan läsnäolosta ja puheoikeudesta muiden toimielinten kokouksissa;
- 6) muiden kuin jäsenten läsnäolosta ja puheoikeudesta toimielinten kokouksissa;
- 7) esittelystä;
- 8) pöytäkirjan laatimisesta, tarkastamisesta ja nähtävänä pitämisestä;
- 9) asiakirjojen allekirjoittamisesta;
- 10) asiakirjoista perittävistä lunastuksista;
- 11) tiedottamisesta;
- 12) menettelystä otettaessa asia ylemmän toimielimen käsiteltäväksi;
- 13) kunnan taloudenhoidosta; sekä
- 14) hallinnon ja talouden tarkastuksesta.

Kaksikielisen kunnan hallintosäännössä annetaan tarpeelliset määräykset siitä, miten kunnassa annetaan palvelut samanlaisin perustein eri kieliryhmiin kuuluville asukkaille.

Hallintosäännössä voidaan myös määrätä, että 15 vuotta täyttäneellä henkilöllä on läsnäolo- ja puheoikeus johtokunnan kokouksissa.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

1 luku, Yleiset säännökset

1 § - Julkisuusperiaate

Viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei tässä tai muussa laissa erikseen toisin säädetä. Oikeudesta seurata eduskunnan täysistuntoa, valtuuston ja muiden kunnallisten toimielinten kokouksia sekä tuomioistuinten ja kirkollisten toimielinten istuntoja säädetään erikseen.

5 luku, Viranomaisten velvollisuudet edistää tiedonsaantia ja hyvää tiedonhallintatapaa

19 § - Viranomaisen tiedonantovelvollisuus keskeneräisissä asioissa

Viranomaisen on, jollei salassapitosäännöksistä muuta johdu, pidettävä saatavissa asiakirjoja, joista selviävät tiedot:

- 1) lainsäädännön uudistamista koskevan työn käynnistämisestä, sitä koskevasta toimeksiannosta, asetetusta määräajasta sekä valmistelusta vastaavasta henkilöstä;
- 2) valmisteilla olevista yleisesti merkittäviä kysymyksiä koskevista suunnitelmista, selvityksistä ja ratkaisuista.

Viranomaisen on pyydettyessä annettava suullisesti tai muulla sopivalla tavalla tietoja 1 momentissa mainittujen asioiden käsittelyvaiheesta, esillä olevista vaihtoehdoista ja niiden vaikutusten arvioinneista sekä asiaan liittyvistä yksilöiden ja yhteisöjen vaikutusmahdollisuuksista.

20 § - Viranomaisen velvollisuus tuottaa ja jakaa tietoa

Viranomaisen on edistettävä toimintansa avoimuutta ja tässä tarkoituksessa tarvittaessa laadittava oppaita, tilastoja ja muita julkaisuja sekä tietoaineistoja palveluistaan, ratkaisukäytännöstään sekä yhteiskuntaoloista ja niiden kehityksestä toimialallaan. Laatimisvelvollisuuden tarvetta arvioitaessa on otettava huomioon, missä määrin viranomaisen toiminnasta on saatavissa tietoja asiakirjojen julkisuuden avulla tai yleisen tilastotutannon perusteella.

Viranomaisen on tiedotettava toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa. Viranomaisten on huolehdittava siitä, että yleisön tiedonsaannin kannalta keskeiset asiakirjat tai niitä koskevat luettelot ovat tarpeen mukaan saatavissa kirjastoissa tai yleisissä tietoverkoissa taikka muilla yleisön helposti käytettävissä olevilla keinoilla.

Hallintolaki (434/2003)

8§ - Neuvonta

Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Neuvonta on maksutonta.

Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, sen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen.

34§ - Asianosaisen kuuleminen

Asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Asian saa ratkaista asianosaista kuulematta, jos:

- 1) vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti perusteettomana;
- 2) asia koskee palvelussuhteeseen tai vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista;
- 3) asia koskee hakijan ominaisuuksien arviointiin perustuvan edun myöntämistä;
- 4) kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle, yleiselle turvallisuudelle taikka ympäristölle; tai
- 5) hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista tai kuuleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

41 § - Vaikuttamismahdollisuuksien varaaminen

Jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus muiden kuin asianosaisten elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin, viranomaisen tulee varata näille henkilöille mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta.

Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla.

Asian vireilläolosta ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa, jos se vaarantaa ratkaisun tarkoituksen toteutumisen tai aiheuttaa muuta merkittävää haittaa taikka jos se on ilmeisen tarpeetonta.

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)

1 luku, Yleiset säännökset

1 § - Lain yleinen tavoite

Tämän lain tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää kehitystä.

Tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa.

8 luku, Kaavoitusmenettely ja vuorovaikutus

62 § - Vuorovaikutus kaavaa valmisteltaessa

Kaavoitusmenettely tulee järjestää ja suunnittelun lähtökohdista, tavoitteista ja mahdollisista vaihtoehtoista kaavaa valmisteltaessa tiedottaa niin, että alueen maanomistajilla ja niillä, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, sekä viranomaisilla ja yhteisöillä, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään (osallinen), on mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä asiasta.

63 § - Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Kaavaa laadittaessa tulee riittävän aikaisessa vaiheessa laatia kaavan tarkoitukseen ja merkitykseen nähden tarpeellinen suunnitelma osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista. Kaavoituksen vireilletulosta tulee ilmoittaa sillä tavoin, että osallisilla on mahdollisuus saada tietoja kaavoituksen lähtökohdista ja osallistumis- ja arviointimenettelyistä. Ilmoittaminen on järjestettävä kaavan tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla. Ilmoittaminen voi tapahtua myös kaavoituskatsauksesta tiedottamisen yhteydessä.

64 § - Neuvottelu osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta

Kunta voi neuvotella alueellisen ympäristökeskuksen kanssa osallistumis- ja arviointisuunnitelman riittävästä ja toteuttamisesta.

Osallisella on ennen kaavaehdotuksen asettamista julkisesti nähtäville mahdollisuus esittää alueelliselle ympäristökeskukselle neuvottelun käymistä osallistumis- ja arviointisuunnitelman riittävästä. Jos suunnitelma on ilmeisesti puutteellinen, alueellisen ympäristökeskuksen on viivytyksettä järjestettävä kunnan kanssa neuvottelu suunnitelman täydennystarpeiden selvittämiseksi. Neuvotteluun on kutsuttava esityksen tehnyt osallinen ja tarpeen mukaan ne viranomaiset ja yhteisöt, joiden toimialaan asia liittyy.

65 § - Kaavaehdotuksen asettaminen julkisesti nähtäville

Kaavaehdotus on asetettava julkisesti nähtäville. Nähtäville asettamisesta on tiedotettava kaavan tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla. Kunnan jäsenille ja osallisille on varattava tilaisuus esittää mielipiteensä asiassa (*muistutus*).

Muistutuksen tehneille, jotka ovat sitä kirjallisesti pyytäneet ja samalla ilmoittaneet osoitteensa, on ilmoitettava kunnan perusteltu kannanotto esitettyyn mielipiteeseen.

Mitä tässä pykälässä säädetään kunnasta, koskee maakuntakaavan osalta maakunnan liittoa. Kaavaehdotuksen asettamisesta nähtävillä säädetään tarkemmin asetuksella.

67 § - Ilmoittaminen kaavan hyväksymisestä

Kaavan hyväksymistä koskevasta päätöksestä on viipymättä lähetettävä tieto niille kunnan jäsenille sekä muistutuksen tekijöille, jotka kaavan nähtävillä ollessa ovat sitä kirjallisesti pyytäneet ja samalla ilmoittaneet osoitteensa. Jos kirjelmässä, jossa pyyntö on esitetty, on useita allekirjoittajia, voidaan tieto kaavan hyväksymisestä lähettää vain ensimmäiselle allekirjoittajalle. Ensimmäinen allekirjoittaja vastaa tiedon toimittamisesta muille allekirjoittaneille.

19 luku, Lupamenettely ja lupaharkinta

133 § - Kuuleminen ja lausunnot

Rakennuslupahakemuksen vireille tulosta on ilmoitettava naapurille, jollei ilmoittaminen hankkeen vähäisyys tai sijainti taikka kaavan sisältö huomioon ottaen ole naapurin edun kannalta ilmeisen tarpeetonta. Naapurilla tarkoitetaan viereisen tai vastapäätä olevan kiinteistön tai muun alueen omistajaa ja haltijaa. Samanaikaisesti on asian vireilläolosta sopivalla tavalla tiedotettava myös rakennuspaikalla.

Rakennuspaikalla on tarvittaessa toimitettava katselmus rakennuksen ympäristöön soveltuvuuden selvittämiseksi, rakentamisen vaikutusten arvioimiseksi ja naapurien kuulemiseksi. Katselmuksen ajasta on annettava tieto hakijalle sekä naapureina olevien kiinteistöjen haltijoille.

Jos rakennuslupaa haetaan luonnonsuojelulain mukaiselle asetuksella tarkemmin säädettyä luonnonsuojelun kannalta merkittävälle alueelle tai alueelle, joka maakuntakaavassa on varattu virkistys- tai suojelualueeksi, hakemuksesta on pyydettyä alueellisen ympäristökeskuksen lausunto.

Tarkemmat säännökset lupahakemuksesta ilmoittamisesta, tiedottamisesta ja huomautuksen tekemisestä annetaan asetuksella.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

1 luku, Yleiset säännökset

1 § - Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää asiakaslähtöisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa.

2 luku, Asiakkaan oikeudet ja velvollisuudet

8 § - Itsemääräämisoikeus ja osallistuminen

Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan.

Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Sama koskee hänen sosiaalihuoltoonsa liittyviä muita toimenpiteitä. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu. Asiakkaan kuulemisesta ennen häntä koskevan päätöksen tekemistä säädetään hallintomenettelylaissa.

Asiakkaan tahdosta riippumattomista toimenpiteistä sekä asiakkaan hoitoon tai huoltoon liittyvistä pakotteista ja rajoituksista sekä niitä koskevasta päätöksentekomenettelystä sosiaalihuollossa on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

9 § - Itsemääräämisoikeus erityistilanteissa

Jos täysi-ikäinen asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa tai sosiaalihuoltoonsa liittyvien muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen taikka ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia, on asiakkaan tahtoa selvitettävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa taikka omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa. Jos täysi-ikäinen asiakas on henkilöään tai varallisuuttaan koskevassa asiassa il-

meisen edunvalvonnan tarpeessa, tulee sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitetun toimielimen tehdä holhustoimesta annetun lain (442/1999) 91 §:ssä tarkoitettu ilmoitus holhousviranomaiselle edunvalvojan määräämiseksi asiakkaalle.

10 § - Alaikäisen asiakkaan asema

Alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla.

Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat alaikäistä, on ensisijaisesti otettava huomioon alaikäisen etu.

Jos alaikäisen henkilöä koskevassa yksittäisessä sosiaalihuollon asiassa on perusteltu syy olettaa, että huoltaja ei voi puolueettomasti valvoa lapsen etua, tulee sosiaalihuoltolain 6 §:ssä tarkoitetun toimielimen tehdä holhustoimesta annetun lain 72 §:ssä tarkoitettu hakemus tai 91 §:ssä tarkoitettu ilmoitus edunvalvojan määräämiseksi alaikäiselle, jos se on tärkeää alaikäisen edun turvaamiseksi. Alaikäisen toivomukset ja mielipide asiassa on selvitettävä 1 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003)

1 § - Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on lisätä asiointin sujuvuutta ja joutuisuutta samoin kuin tietoturvallisuutta hallinnossa, tuomioistuimissa ja muissa lainkäyttöelimissä sekä ulosotossa edistämällä sähköisten tiedonsiirtomenetelmien käyttöä. Laissa säädetään viranomaisten ja näiden asiakkaiden oikeuksista, velvollisuuksista ja vastuista sähköisessä asiointissa.

2 luku

Viranomaisen velvollisuudet

5 § - Sähköisten asiointipalvelujen järjestäminen

Viranomaisen, jolla on tarvittavat tekniset, taloudelliset ja muut valmiudet, on niiden rajoissa tarjottava kaikille mahdollisuus lähettää ilmoittamaansa sähköiseen osoitteeseen tai määriteltyyn laitteeseen viesti asian vireille saattamiseksi tai käsittelemiseksi. Tällöin on lisäksi kaikille tarjottava mahdollisuus lähettää sähköisesti viranomaiselle sille toimitettavaksi säädetyt tai määrättyjä ilmoituksia, sen pyytämiä selvityksiä tai muita vastaavia asiakirjoja taikka muita viestejä.

Viranomaisen voi tarjota 1 momentissa tarkoitetut palvelut myös tehtävä- tai toimipaikkakohtaisesti.

Viranomaisen on pyrittävä käyttämään asiakkaan kannalta teknisesti mahdollisimman yhteensopivia ja helpokäyttöisiä laitteistoja ja ohjelmistoja. Viranomaisen on lisäksi varmistettava riittävä tietoturvallisuus asiointissa ja viranomaisten keskinäisessä tietojenvaihdossa.

6 § - Viranomaisen saavutettavuuden turvaaminen

Viranomaisen tulee huolehtia siitä, että sen sähköiset tiedonsiirtomenetelmät ovat toimintakunnossa ja mahdollisuuksien mukaan käytettävissä muulloinkin kuin viraston aukioloaikana.

7 § - Viranomaisen yhteystiedoista ilmoittaminen

Viranomaisen tulee sopivalla tavalla ilmoittaa sähköisessä asiointissa käytettävät yhteystietonsa.

Laki Kainuun hallintokokeilusta (343/2003)

1 § - Lain tarkoitus

Tässä laissa säädetään hallintokokeilusta, jonka tarkoituksena on hankkia kokemuksia maakunnallisen itsehallinnon vahvistamisen vaikutuksista Kainuun kehittämiseen, kunnallisten palvelujen järjestämiseen, kansalaisten osallistumiseen, kunnallishallintoon, valtion aluehallinnon toimintaan sekä maakunnan ja valtion keskuhallinnon suhteeseen.

Nuorisolaki (72/2006)

1 luku - Yleiset säännökset

1 § - Tavoite

Tämän lain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja.

Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen.

8 § - Nuorten osallistuminen ja kuuleminen

Nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevista asioista.